

Olszewski, Eugeniusz

Dwudziestolecie "ICOHTEC" i jego czternaste sympozjum

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 34/2, 410-412

1989

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Berzeliusa i innych. Fakt ten podkreśla znaczenie społecznego uznania dla tworzenia się szkół, dla gromadzenia się uczniów wokół mistrza.

W wygłoszonych na Sympozjum referatach przedstawiano na ogół uczonych, którzy byli twórcami jednej szkoły. Omawiano też jednak postać A. Joffego, który w Związku Radzieckim zorganizował kilka niezależnych szkół poświęconych różnym działom fizyki. Dany uczoney może też niekiedy czerpać swe podejście z dorobku kilku szkół, np. paradygmat jednej szkoły łączyć z metodami badawczymi innej. Czy jest on wówczas kontynuatorem jednej ze szkół, czy też twórcą nowej szkoły?

Mimo wstępnej próby sprecyzowania cech i zadań szkół naukowych dyskusja oparta na szczegółowych referatach wykazała więc jak wiele aspektów tych szkół wymaga dalszych rozważań i przemyśleń. Otwarty jest też problem wpływu obecnej organizacji nauki na dalszy rozwój szkół naukowych. Interesujące byłyby studia porównawcze obejmujące szkoły działające w różnych krajach.

Do problemu szkół naukowych polscy historycy nauki mogą więc wnieść istotny wkład, analizując rozwój badań naukowych w warunkach naszego kraju. Jest to też zadanie dla specjalistycznych Sekcji Historycznych działających przy wielu Towarzystwach Naukowych. Akcją taką rozpoczęła Sekcja Historii Chemii Polskiego Towarzystwa Chemicznego, która ma zamiar na wiosnę 1990 r. poświęcić temu zagadnieniu IV Szkołę Historii Chemii.

Roman Mierzecki
(Warszawa)

DWUDZIESTOLECIE „ICOHTEC” I JEGO CZTERNASTE SYMPOZJUM

Skrót „ICOHTEC” dość dawno już nie pojawiał się na łamach „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”. Korzystając zatem z dwudziestolecia tego Międzynarodowego Komitetu Historii Techniki, warto przypomnieć pokrótce jego dzieje.

Pierwszy zarys powołania tej organizacji powstał w 1965 r. w Warszawie w czasie XI Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki, który odbywał się w Warszawie i w Krakowie. Na pięciosobowym spotkaniu (odbyło się ono w naszym mieszkaniu) zebrał się przedstawiciele historyków techniki z czterech krajów: Maurice Daumas i Bertrand Gille — Francja, Melvin Kranzberg — Stany Zjednoczone, Eugenjusz Olszewski — Polska i Siemion Szuchardin — Związek Radziecki. Nakreślono wtedy pierwszy szkic statutu Komitetu oraz kierunki jego działań, a prof. Daumas podjął się przygotowania projektów statutu i planu pracy.

Po trzechletnim porozumiewaniu się korespondencyjnie, spotkaliśmy się ponownie, tym razem w Paryżu — gdzie obradował kolejny, XII Kongres — już w szerszym gronie obecnych tam historyków techniki. Odbyło się wówczas pierwsze plenarne posiedzenie Komitetu, na którym uchwalono jego oficjalną nazwę (International Cooperation in History of Technology Committee¹) i statut, postanawiając jednocześnie zgłosić afiliowanie Komitetu do Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki. Dokonano również wyboru Zarządu Komitetu: jego przewodniczącym został E. Olszewski, a sekretarzem generalnym — M. Daumas, na którego wniosek postanowiono zorganizować w 1970 r. — wespół z francuskim Narodowym Ośrodkiem Badań Naukowych sympozjum na temat *Postęp techniczny w krajach nie*

¹ W latach osiemdziesiątych oficjalną nazwę Komitetu zmieniono na: International Committee for the History of Technology.

będących jego inicjatorami². Sympozjum to odbyło się na przełomie lipca i czerwca 1970 r. w lotaryńskim mieście Pont-à-Mousson przy udziale przedstawicieli 12 krajów. Było ono znakomicie zorganizowane przez prof. Daumasa, który zapewnił obradom wysoką zwartość tematyczną.

Jak mogę sądzić, to pierwsze sympozjum było najlepiej przygotowane i miało najwyższy poziom naukowy spośród czternastu organizowanych przez ICOHTEC. Można te sympozja podzielić na dwie grupy: pięć odbyło się w ramach kolejnych kongresów historii nauki i stało w pewnym cieniu w stosunku do historii nauki, pozostałe zaś dziewięć było organizowane przez historyków techniki tych krajów, które gościły kolejne sympozja. W tej drugiej grupie sympozja były kilkudniowe, co pozwalało organizować wycieczki do interesujących obiektów technicznych związanych z tematyką sympozjum.

Do pierwszej grupy należały sympozja: w Moskwie (1971 r.), w Tokio (1974 r.), w Edynburgu (1977 r.), w Bukareszcie (1981 r.) i w Berkeley (1985 r.); a do drugiej — w Jabłonie (1972 r., organizowała je prof. Pietrzak-Pawłowska), w Kałudze (1976 r.), we Freibergu — NRD (1978 r.), w Sofii (1979 r.), w Smolenicach — Słowacja (1982 r.), w Lehrbach — RFN (1984 r.), w Dreźnie (1986 r.) i wreszcie w Madrycie (5-9 IX 1988 r.)³.

Sympozjum madryckie zostało zorganizowane przez hiszpańską grupę ICOHTEC-u, którą wspomagało państwowe (podległe Ministerstwu Budowli Publicznych i Urbanistyki) Centrum Badań i Doświadczeń Budowli Publicznych (Centro de Estudios y Experimentacion de Obras Publicas).

Koledzy hiszpańscy zaproponowali temat: *Inżynieria cywilna w latach 1750-1850*, przy czym głównym nurtem referatów i dyskusji było budownictwo wodne, które we wskazanym okresie szybko się rozwijało zarówno w Hiszpanii, jak i w wielu innych krajach, było bowiem przydatne gospodarce dla celów żeglugowych i melioracyjnych, a także dla doprowadzania wody i jej użytkowania dla potrzeb energetycznych.

W Polsce na przykład w rozważanym okresie powstały cztery kanały (Królewski, Ogińskiego, Bydgoski i Augustowski). O europejskim znaczeniu tego budownictwa świadczyć także może fakt, że gdy Hiszpanie podjęli pracę nad melioracją niziny Marcjańskiej (południowo-zachodnia część kraju) i wiążącym się z tym przekopywaniem Kanału Karola III, rozpisując dla finansowania robót obligacje renty dożywotniej, wzbudziło to zainteresowanie na dworach królewskich i magnackich. Na liście posiadanych obligacji największą sumę reprezentuje „Luis XVI. Rey de Francia”, a bezpośrednio po nim „Maria Antonina. Reyna de Francia”, przy końcu zaś listy występuje z małą sumą „Estanislao Augusto II. Rey de Polonia”, a tuż po nim „Catalina II. Emperatriz de las Rusias”⁴.

W sympozjum madryckim wzięły udział 54 osoby z 13 krajów. Oczywiście prawie połowę tej sumy obsadzili Hiszpanie (21 osób), ale 6 osób przybyło z Francji, tyleż ze Stanów Zjednoczonych, 4 osoby — z Wielkiej Brytanii, po 3 — z Polski i Węgier, po 2 — z Japonii, RFN i Szwecji, w pojedynkę zaś przybyli uczestnicy z Austrii, Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Szwajcarii.

² Materiały sympozjum zostały wydane w książce: *L'Acquisition des techniques par les pays non-initiateurs*. Paris 1973.

³ Piętnaste sympozjum ICOHTEC odbyło się w Hamburgu w 1989 r., w ramach XVIII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki.

⁴ Por.: J. B. Martin, J. M. Bravo: *Las presas del Estrecho de Puentes*. Murcia 1986 s. 52.

W zapowiedziach widnieją 53 referaty, nie wszyscy jednak autorzy przyjechali do Madrytu, czy też nie przygotowali tekstu pisanego tak, że w wydanym posympozjalnym tomie znalazło się tylko 41 tekstów.

Delegacja polska przedstawiła 2 referaty: prof. Alfred Wiślicki omówił założenia *Spółecznej Karty Ochrony Zabytków Techniki*, przygotowanej przez Polskie Towarzystwo Historii Techniki, a prof. Eugenjusz Olszewski i dr Bolesław Orłowski przedstawili genezę, realizację i obecny stan Kanału Augustowskiego. Nie mogli przybyć na symposium mgr inż. Stanisław Oterman, autor referatu o budownictwie regionu Pińczowa w latach 1750-1850.

Hiszpańscy gospodarze przyjmowali uczestników symposiumu bardzo serdecznie. Byliśmy przyjęci pierwszego dnia wieczorem przez Prezydenta Madrytu w parku Buen Retiro; jednego z następnych dni — przez Dyrekcję Muzeum Kolejowego, które zwiedziliśmy; wreszcie na zakończenie goszczono nas obiadem w Aranjezie, dokąd dojechaliśmy pociągiem parowym. Ponadto mieliśmy możliwość zwiedzenia Muzeum Prado oraz obejrzenia zabytków Toledo.

Eugenjusz Olszewski
(Warszawa)

OBCHODY W ABBEVILLE

W 1988 r. minęło 200 lat od urodzenia Jacquesa Bouchera de Perthes (1788-1868) jednego z twórców archeologii pradziejowej. To on walczył o uznanie głębokiej starożytności rodzaju ludzkiego i jego kultury oraz o jego współczesność z gatunkami zwierząt wymarłych lub obcych na danym terenie, wbrew pogładowi G. Cuviera i jego bezpośrednich następców. Zgodnie z ówczesną terminologią chodziło mu o wskazanie na istnienie człowieka „przedpotopowego”.

Swe poglądy Boucher de Perthes zawarł w trzech tomach dzieła *Antiquités celtiques et antédiluviennes. Mémoires sur l'industrie primitive et les arts à leur origine* wydanego w Paryżu w latach 1847-1864 oraz w pismach pomniejszych. Dowodów poszukiwał w znaleziskach z warstw „dyluwialnych” i „przeddyluwialnych” w dolinie rzeki Sommy w okolicach miasta Abbeville, gdzie był dyrektorem Ceł i prezesem miejscowego towarzystwa naukowego (Société d'Emulation d'Abbeville, obecnie Société d'Emulation Historique et Littéraire d'Abbeville).

Nic więc dziwnego, że właśnie w Abbeville odbyły się główne obchody poświęcone pamięci tego uczonego i myśliciela. Zastępują one na uwagę historyków nauki nie tylko ze względu na osobę uczczoną w ten sposób, lecz także ze względu na obszerny program i rozmach, na który potrafią się zdobyć mniejsze miejscowości posiadające dawne tradycje naukowe. Nasuwa się tu porównanie z obchodami ku czci Jana Jonstona w Lesznie w 1975 r.

Komitet organizacyjny zawiązały następujące instytucje: Société d'Emulation Historique et Littéraire d'Abbeville, Musée Boucher de Perthes razem z miejscową Bibliothèque Municipale, Direction des Antiquités Préhistorique de Picardie oraz Maison Pour Tous d'Abbeville. Z komitetem stowarzyszyły się ponadto: L'Association pour l'Histoire de l'Administration des Douanes, L'Association Numismatique d'Abbeville, L'Union Philatélique d'Abbeville, L'École municipale des Beaux-Arts d'Abbeville, La Bibliothèque Centrale de Prêt d'Amiens, L'Office du Tourisme